

Motion till riksdagen 2006/07:Fö224

av Johan Linander m.fl. (c, fp, v, mp)

Homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation inom Försvarmakten

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om situationen för värnpliktiga homosexuella, bisexuella och transpersoner, däribland inte minst HBT-personer med utländsk bakgrund samt lesbiska och bisexuella kvinnor som fullgör värnpliktstjänstgöring.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om uppmärksammandet av HBT-frågor inom Försvarmaktens internationella samverkan.

Riksdagens HBT-grupp

Riksdagens HBT-grupp är ett tvärpolitiskt nätverk i Sveriges riksdag som diskuterar och utarbetar förslag till riksdagsbeslut kring lagstiftning som berör homosexuella, bisexuella och transpersoner. Totalt deltar ett 60-tal personer i gruppen. Motionen är undertecknad av en riksdagsledamot ur varje partigrupp som deltagit i nätverkets arbete med motionen.

HBT är en paraplybeteckning för homosexuella, bisexuella och transpersoner. Homosexuella och bisexuella är män och kvinnor i olika åldrar med olika etnisk bakgrund, religion och politisk uppfattning. De kommer från olika samhällsklasser, från städer och från landsbygd. Det enda som skiljer dem från heterosexuella är att de har förmågan att älska och känna sexuell attraktion till någon av samma kön.

Med transpersoner brukar man avse transvestiter, transsexuella, intersexuella, dragkings/queens och andra personer som har en könsidentitet eller ett beteende som tidvis eller alltid skiljer sig från vad som utifrån stereotypa men

Fel! Okänt namn på

utbredda föreställningar kan förväntas beroende på deras biologiska kön. Det kan också vara individer som av omgivningen uppfattas ha eller ge uttryck för en avvikande könsidentitet, till exempel genom att deras könsidentitetsuttryck tidvis eller alltid skiljer sig från normen för det kön som registrerats för dem vid födseln. Transpersonsbegreppet som politisk term förutsätter inte att individen själv identifierar sig som transperson.

Våra utgångspunkter

Alla människor har vissa grundläggande behov gemensamma. Till dessa hör behov av kärlek, sex, trygghet och gemenskap med andra människor. Kärlek är en viktig drivkraft för såväl en personlig som samhällelig utveckling. Vår utgångspunkt är att kärlek och sexualitet mellan människor av samma kön är lika mycket värd som kärlek och sexualitet mellan människor av olika kön. Alla skall kunna leva ett värdigt liv, oavsett sexuell läggning eller könsidentitet.

Tyvärr finns det i vårt samhälle ett förtryck av homosexuella, bisexuella och transpersoner, vilket bland annat tar sig uttryck i form av trakasserier, våld och diskriminering.

Riksdagen uttalade redan 1973 i utskottsbetänkande LU 1973:20 att ”en samlevnad mellan två parter av samma kön är en från samhällets synpunkt fullt acceptabel samlevnadsform”. I regeringens proposition 1986/87:124 heter det att ”den enda säkra skillnaden mellan homosexuella och heterosexuella är att homosexuella känslomässigt dras till personer av samma kön. I homosexuellas och heterosexuellas förhållanden finns motsvarande känslor av vänskap, omsorg, lojalitet, ömhet, kärlek osv.”

Trots dessa ställningstaganden finns diskriminering även i lagstiftningen. Bristerna består till stora delar av att lagar och praxis inte är anpassade till den verklighet som råder samt att de i många fall missgynnar personer på grund av deras sexuella läggning eller könstillhörighet. I denna motion, som är ett resultat av vårt samarbete, föreslås sådana förändringar som vi anser är viktiga att genomföra för att målsättningen om ett pluralistiskt och mångkulturellt samhälle skall kunna uppnås. Denna vision innebär ett samhälle fritt från diskriminering, våld och fördomar mot personer på grund av deras sexuella läggning eller könstillhörighet.

I denna motion tar vi upp sådana frågor som behandlas i försvarsutskottet.

Försvarsmaktens attityd till HBT-personer

Frågan om HBT-personers situation inom Försvarsmakten har uppmärksamats under senare år. På detta område finns flera aspekter på HBT-frågorna som är av särskilt intresse.

En sådan aspekt är att det finns en pliktlagstiftning som gör att värnpliktiga och civilförsvarspliktiga är skyldiga att fullgöra tjänstgöring inom Försvarsmakten. Från principiell synpunkt finns det då en motsvarande förpliktelse från det allmännas sida att se till att ingen diskriminering eller annan negativ särbehandling förekommer inom Försvarsmaktens olika verksamhetsgrenar.

En annan aspekt är att frågor kring homosexualitet m.m. traditionellt har ansetts vara särskilt känsliga inom Försvarsmakten. Det finns skäl att anta att det på olika håll inom Försvarsmakten finns kvar negativa värderingar om homosexuella, bisexuella eller transpersoner som värnpliktiga eller yrkesmilitärer. I länder som Storbritannien och USA förs också en intensiv allmän debatt om huruvida öppet homosexuella över huvud taget kan tjänstgöra inom det militära.

För att belysa den tidigare inställningen kan nämnas att anvisningarna från försvarets sjukvårdsstyrelse (MedU) tidigare föreskrev att en värnpliktigs homosexualitet skulle medföra ovillkorlig frikallelse från militär grundutbildning. Denna bestämmelse ändrades först 1976. I en skrivelse till den parlamentariska utredning om homosexuellas situation i samhället, som framlade sitt betänkande 1984 (SOU 1984:63), fastslog överbefälhavaren att homosexualitet i sig inte skall utgöra någon anledning till särbehandling av något slag inom Försvarsmakten. Denna policy har sedan dess varit rådande.

En tredje aspekt är att Försvarsmakten utgör det demokratiska samhällets yttersta skyddsvärn. Det är då särskilt angeläget att Försvarsmakten själv lever upp till de demokratiska grundvärderingarna om alla människors lika värde och rättigheter – inklusive rätten till erkännande, respekt och lika livschanser oavsett sexuell läggning eller könsidentitet.

Situationen för anställda i Försvarsmakten

Homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation i Försvarsmakten har på senare tid uppmärksammats alltmer. Enligt en studie som presenterades av Arbetslivsinstitutet i september 2003 präglas mansdominerade yrkeskulturer som försvaret och polisen tydligt av negativa attityder. Exempelvis uppger 40 % av de tillfrågade inom försvaret (oavsett egen sexuell läggning) att de har kollegor som anser att homosexuella män egentligen inte är lämpade för en tjänst i Försvarsmakten.

Diskriminering och trakasserier förekommer, men ett ännu större problem är den bristande öppenheten. Arbetsplatsens förväntat negativa värderingar gör att många enskilda lever i en påtvingad slutenhet.

Sedan 2001 finns en särskild personalförening, HoF (Homo-, bi- och transpersoner i försvaret), med målet att verka för en förbättrad situation för homo- och bisexuella samt transpersoner i försvaret. Föreningen syftar till att utgöra informellt nätverk för HBT-personer i försvaret, att utgöra en resurs för Försvarsmakten vid behov av homokompetens och att delta i den offentliga debatten samt vid diverse officiella arrangemang.

Fel! Okänt namn på

Att anställda inom Försvarsmakten utsätts för diskriminering eller känner rädsla för att utsättas för trakasserier på grund av sexuell läggning eller könsidentitet är oacceptabelt. Försvarsmakten har på senare tid tagit vissa initiativ för att påbörja ett förändringsarbete på detta område. Att höja personalens kompetens om homosexualitet, bisexualitet och transfrågor, påverka attityder och motverka fördomar kommer dock att ta tid. Arbetet bedrivs i projektet Fritt fram som avslutas den 31 december 2007. Det är angeläget att detta arbete intensifieras och ges en mer permanent form även efter 2007. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Situationen för värnpliktiga

Många homosexuella, bisexuella och transpersoner upplever värnpliktstjänstgöringen som ett problem på grund av de fördomsfulla och ibland aggressivt manlighetsinriktade attityder som de möter inom Försvarsmakten. Samtidigt finns det andra värnpliktiga som mötts av öppenhet, förståelse och ömsesidig respekt. Det finns dock en stor brist på samlad kunskap om situationen för värnpliktiga homosexuella, bisexuella och transpersoner ur ett psykosocialt perspektiv.

I september 2001 genomförde dock Temo på Värnpliktsrådets uppdrag en opinionsundersökning om attityder till minoritetsgrupper bland värnpliktiga. Antalet intervjuade var 500. Resultatet var sålående: 64 % av de intervjuade trodde att öppet homo- och bisexuella diskrimineras oftare än andra värnpliktiga. Detta är betydligt högre siffror än uppskattningen av förekomsten av diskriminering av kvinnor (41 %) eller värnpliktiga av utländsk härkomst (20 %). Var fjärde trodde även att befälen utsätter homo- och bisexuella för nedsättande kommentarer, och 14 % att det även skedde från annan personal. Hela 86 % av de intervjuade trodde att homosexuella och bisexuella själva är rädda för att gå ut öppet med sin läggning under värnpliktstjänstgöringen eftersom de förväntar sig negativa reaktioner. Senare undersökningar som Värnpliktsrådet låtit genomföra 2005 och 2006 har bekräftat bilden.

Det är därför viktigt att regeringen ger Försvarsmakten i uppdrag att uppmärksamma situationen för värnpliktiga homosexuella, bisexuella och transpersoner och vidta de åtgärder som krävs för att motverka fördomar, skapa öppenhet och säkerställa att värnpliktiga bemöts med respekt och öppenhet oavsett sexuell läggning och könsidentitet. Inte minst bör situationen för värnpliktiga HBT-personer med utländsk bakgrund, samt lesbiska och bisexuella kvinnor som fullgör värnpliktstjänstgöring, uppmärksammas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det är också angeläget att lagstiftningen om diskriminering och likabehandling blir heltäckande för alla former av diskriminering av värnpliktiga på grund av sexuell läggning eller könsidentitet. Detta bör ges regeringen till känna.

Sedan 2002 finns också en lagstiftning mot diskriminering av personer som studerar vid universitet och högskolor. Vi menar att regeringen borde få

Fel! Okänt namn på

till uppgift att se till att även bl.a. värnpliktiga och studerande vid militärhögskolorna skall omfattas av lagen. Då det gäller värnpliktiga blir det extra viktigt då de inte kan välja bort sin situation. Vad som ovan anförts om behovet av att inkludera värnpliktiga och studerande vid militärhögskolorna i lagstiftningen om diskriminering av personer som studerar vid universitet och högskolor bör ges regeringen till känna.

Internationell samverkan

Det svenska försvaret inriktas alltmer på internationell samverkan och kunskapsutbytet blir allt tätare. Eftersom den svenska Försvarsmakten har börjat uppmärksamma HBT-frågor tidigare än vad som skett i många andra länder finns också anledning att beakta hur dessa frågor kan integreras i det internationella kunskapsutbytet om personal- och pliktjänstgöringsfrågor. Som exempel kan nämnas att i Förenta staternas försvarsmakt praktiseras med lagens stöd en systematisk diskriminering av homo- och bisexuella anställda. Varje år avskedas omkring 1 000 män och kvinnor på grund av att de inte velat eller kunnat dölja sin sexuella läggning och blir i många fall samtidigt återbetalningsskyldiga för den utbildning de fått. Liknande lagstiftning eller praktik förekommer även i andra länder, även i enstaka EU-länder – något som tydligt strider mot EU:s värdegrund.

Detta är ett flagrant brott mot något som borde vara en internationellt erkänd mänsklig rättighet – nämligen alla människors rätt att slippa diskriminering på grund av sin sexuella läggning. Det berör också direkt Sverige och svenska intressen eftersom svenska soldater i internationella insatsstyrkor riskerar att hamna under amerikanskt befäl. Det kan inte accepteras att svenska soldater i sin professionella roll riskerar att utsättas för kränkande attityder, behandling och diskriminering på grund av sin sexuella läggning. Det blir än mer angeläget i och med att utlandstjänstgöring inte längre är frivillig i den svenska Försvarsmakten.

Det bör på lämpligt sätt övervägas hur den svenska Försvarsmakten kan bidra till att HBT-frågor uppmärksammas i relevanta sammanhang på det internationella planet, t.ex. i planeringen för och uppsättandet av Nordic Battle Group. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 27 oktober 2006

Johan Linander (c)

Birgitta Ohlsson (fp)

Jan Lindholm (mp)

Marianne Berg (v)